
Osobnosti ČPdS

Profesor Vlastimil Uher (1905–1984)

Zakladatel vysokoškolského vzdělávání učitelů v Moravskoslezském kraji, významný člen Československé pedagogické společnosti

Osobnost profesora Vlastimila Uhra charakterizoval růst od učitele obecné školy na venkově ve svém rodišti až po učitele vysokoškolského nejvyšší pedagogické kvalifikace na Pedagogické fakultě v Ostravě.

Jsa rodem ze Slavičkova kraje, vstřebal krásu skutečnou i mistrem ztvárněnou v jeho malířském umění. Odtud silné zaujetí pro estetickou výchovu, ve které se stal předním odborníkem. Prožil podceňování venkovských učitelů, ač právě oni formovali generaci demokraticky smýšlejících absolventů obecných a měšťanských škol i učitelských ústavů v Československu mezi válečného období nejsilněji. Středoškolští učitelé, středoškolští profesori, jak se jim tehdy a dnes znovu říká, měli vzdělání vysokoškolské. O to mladý učitel usiloval po absolvování učitelského ústavu nejdříve na škole vysokých studií pedagogických v Brně a v roce 1946 na Pedagogických fakultách Masarykovy univerzity v Brně a Univerzity Palackého v Olomouci. Patřil k těm, kteří získali před rokem 1953 titul PaedDr., jenž osvědčoval kvalifikaci nejen pedagogickou, ale i vědeckou. Pozdější titul promovány pedagog vyjadřoval školskou aprobaci a předpoklad pro vědeckou práci v pedagogických oborech. Z této změny se nesprávně vyvodil status, že pedagog je jak učitel, tak teoretický pracovník v oblastech pedagogických, což působí v pedagogických vědách terminologický zmatek a logickou chybu, která nebyla dosud odstraněna.

Profesor Uher se narodil v Herálci u Hlinska 5. března 1905 v rodině s evangelickou tradicí. Vyrůstal jako druhorozený syn se starším bratrem Bohumilem (1903) a mladší sestrou Libuší (1907). V roce 1920–1924 absolvoval učitelský ústav v Čáslavi. Od 1. 9. 1924 byl ustanoven učitelem na koedukační obecné škole v rodné obci. V roce 1927 složil zkoušku způsobilosti pro obecné školy. Následně byla jeho učitelská dráha přerušena vojenskou službou. Při plnění branné povinnosti se připravil a složil učitelskou způsobilost pro měšťanské školy a stal se odborným učitelem. Od 1. 9. 1929

byl jmenován definitivním učitelem na měšťanské škole v Krouni, nedaleko svého rodiště. V letech 1930–1933 působil jako učitel ve škole při konzulátu ČSR v Saské Kamenici (Chemnitz). Zde se intenzivně zabýval vedle svých školních povinností studiem němčiny, angličtiny a zahraniční pedagogické literatury. Po návratu skončil s mládeneckým životem a svůj další osud spojil s industriální učitelkou Jaroslavou Kašparovou z Javorníku, okres Ústí nad Orlicí.

Jeho kontakty se zlínským školstvím jej přivedly na Komenského pokusnou školu ve Zlíně, kam nastoupil 1. září 1937 jako odborný učitel. Byl publikačně činný v odborných pedagogických časopisech Komenský, Československý kreslír, Tvořivá škola, Školné reformy, Český učitel, Národní osvobození, Časopis Československé obce učitelské, Věstník Ústředního spolku jedenot učitelských na Moravě a ve Slezsku apod.

Období okupace doléhalo na české učitele těžce. Brány českých vysokých škol byly uzavřeny a do německých bylo hanba vstupovat. Vlastimil Uher zintenzivnil sebevzdělávání, složil další zkoušky pro působení na pomocných školách a získal aprobaci pro výuku němčiny. Období po osvobození bylo radostné, plné iniciativy ve školní práci i v dalším studiu a rodinném životě. Uskutečnil se dávný sen Vlastimila Uhra, získal univerzitní vzdělání, které završil doktorátem pedagogiky na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého.

Poválečný vývoj naší obnovené demokratické republiky nebyl jednoduchý. Zákon o jednotné soustavě školství vyšel až po únoru 1948 a neobsahoval již v „zájmu“ vývoje socialistického školství vnitřní diferenciaci na druhém stupni základního školství. Byla také odmítána tradice české školy a české pedagogiky. Pedagogika se stala součástí politické ideologie a řízení státu. S tím vším se dr. Uher vyrovnával, pracoval se studenty, učiteli, publikoval výsledky své odborné a vědecké práce. V roce 1953 vydal oblíbenou příručku pro učitele a rodiče *Jak pomáhat dětem při učení*, v roce 1956 vyšla nově.

Velkou změnou v jeho životě i životě rodiny bylo jmenování děkanem Vyšší pedagogické školy v Opavě (1953–1959). Osvědčil se jako budovatel vysokoškolského vzdělávání učitelů v regionu severní Moravy a Slezska. Po zřízení Pedagogického institutu v Ostravě byl jmenován jeho ředitelem (1959–1964). Po obnovení pedagogických fakult a vzniku samostatné Pedagogické fakulty v Ostravě založil samostatnou katedru pedagogiky, kterou úspěšně vedl do odchodu do důchodu v roce 1972. Těžce nesl perzekuci v normalizačním období, kdy otevřeně projevoval své názory a postoje. Zásluhou SPN v Bratislavě vydal své poslední dílo *Výchova a umenie* (1972).

Vladimír Krejčí

Profesor Jan Vaněk (1905–1984)

Za dvacet let, které uplynuly od úmrtí prof. Jana Vaňka, se mnoho věcí radikálně změnilo, zůstalo však jeho dílo, které nás v mnohém může inspirovat i dnes. Připomeňme v krátkosti aspoň některé Vaňkovy publikace a myšlenky, na něž bychom měli navazovat.

Jan Vaněk se narodil 2. 10. 1905 v Kunčicích na severní Moravě, vystudoval učitelský ústav, učil nejdříve na Zábřežsku, později v Brně. Studium na brněnské univerzitě ukončil doktorátem z filozofie v roce 1933. V roce 1936 byl ustanoven ředitelem Ústřední pedagogické knihovny v Brně, kterou přeměnil v moderní ústav v souladu s pokrokovými knihovnickými trendy (pozdější Státní pedagogická knihovna). Měl velký podíl na vytvoření základního katalogu knih, který uspořádal podle desetinné notace. Průkopnickou práci vykonal též na úseku předmětové katalogizace knih a článků. S knihovnickou činností souvisí také Vaňkův přínos pro informatickou výchovu, jak o tom svědčí jeho četné publikace o práci s knihou a o třídění informací (např. Úvod do techniky vysokoškolského studia, 1963, 1965; Hospodárné techniky studia na vysokých školách, 1967).

Za okupace se zapojil do odboje, po válce v roce 1945 byl jmenován prvním zemským školním inspektorem a zástupcem přednosty zemské školní rady pro zemi Moravskoslezskou. Podílel se na přípravách otevření Pedagogické fakulty na nově zřizované Univerzitě Palackého v Olomouci. V roce 1946 se habilitoval z pedagogiky na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, přednášel pedagogiku v Brně i v Olomouci. V Olomouci se stal vedoucím katedry pedagogiky na Filozofické fakultě, ale už v roce 1948 zakusil jako jeden z prvních stranické kádrování a musel vysokoškolskou dráhu opustit. Na olomouckou fakultu se mohl vrátit až v roce 1956, ale začal od začátku jako odborný asistent. V roce 1965 přešel na Přírodovědeckou fakultu UP, byl jmenován profesorem a vybudoval zde katedru, jejímž vedoucím byl až do odchodu do důchodu. Zemřel 8. 2. 1984.

Podobně jako v knihovnictví také v pedagogice se Vaněk projevoval jako tvořivý pracovník a neúnavný badatel. Pozornost vzbudila už jeho Studie o dětském myšlení (1936) i publikace Psychologické základy nové české a slovenské pedagogiky z roku 1939. Přínosné byly jeho četné metodické statě v pedagogických časopisech, v nichž se projevil jako vynikající učitel a pronikavý znalec školy. Dodnes aktuální jsou jeho Průhledy učitelstvím (1947), Biologické a psychologické základy pedagogiky (1948), originálně pojatý „učební text“ Materiály k obecným základům pedagogiky (1964), Nárýs teorie mravní výchovy (1968) aj. Průkopnickou ve smyslu pojetí pedagogiky jako klinického oboru se stala jeho studie Naše pedagogika a život

(1960), v níž požadoval, aby pedagogika pomáhala řešit problémy praxe. Ve svých dalších pracích věnoval pozornost také delikvenci mládeže, reedukaci kuřáků, překonávání výchovných potíží, přípravě učitelů atd.

Ve vědeckovýzkumné práci se Vaněk zaměřoval na zkoumání základních východisek výchovného procesu a formování osobnosti. Podrobně se zabýval sledováním ontogeneze člověka a na základě empirických údajů stanovil podrobnou, pedagogicky profilovanou periodizaci lidského vývoje. Vztah dědičnosti, prostředí a dosahu výchovného působení sledoval v dlouhodobém výzkumném šetření na osudech jednovaječných dvojčat, do něhož zapojil pedagogy, psychology i lékaře. Své nejdůležitější názory i výsledky výzkumů a rozborů edukačního procesu Vaněk shrnul v podnětné knize *K biologickým a psychologickým zřetelům výchovy* (1972), v níž se pokusil propojit poznatky biologické, antropologické, psychologické a sociologické s pedagogikou, a vytvořit tak jednotný pohled na edukaci člověka, který je jinak roztržštěn v parciálních přístupech jednotlivých vědních oborů. Publikace vyniká přehledným zpracováním složité problematiky, která je vizualizována četnými schémata a doplněna přehlednými tabulkami. Ve svém úsilí o komplexní postižení vývoje osobnosti dosud nenašel pokračovatele.

Z Vaňkova bohatého vědeckého odkazu má dodnes platnost jeho úsilí postihnout edukační jevy v uceleném systému s důrazem na životní aktivitu jedince. Je třeba vyzvednout Vaňkovu pedagogickou koncepci, kterou lze charakterizovat jako pedagogický realismus, který žádnou z výchovných složek neabsolutizuje ani neupřednostňuje, ale naopak vidí je v jejich vzájemné podmíněnosti. Vaňkova pedagogika je zaměřena na výchovnou realitu, kterou se snaží postihnout vědeckými metodami. Jde o pedagogiku života, v jejímž středu je opravdu *pais* – dítě, člověk. Profesor Jan Vaněk pro nás zůstává vzorem skromného, houževnatého, nesmírně pracovitého člověka, příkladem vyzývajícím k následování.

Josef Maňák

Docent Jaroslav Just (1908–1983)

Vynikající učitel, pedagogicko-organizační pracovník a posléze děkan Pedagogické fakulty UP v Olomouci.

Rodák z Věstínku, malé vesnice na Českomoravské vrchovině, z kraje, který po celý život miloval a k němuž se vždy hlásil, neboť v něm hluboce kořenilo jeho budoucí celoživotně zanícené tíhnutí k obětavé učitelské službě dětem, mládeži a dospělým.

Po skončení obecné školy začal Jaroslav Just chodit nejprve do chlapecké

měšťanské školy v Bystrém. Rodiče však rozhodli, že bude studovat, a proto po složení přijímacích zkoušek přestoupil do druhého ročníku české státní reálky v Novém Městě na Moravě. V červnu 1926 byl na základě zkoušky dospělosti „uznán všemi hlasy dospělým k návštěvě vysoké školy technické“. Při rozhodování, zda má dále studovat architekturu, učitelství nebo cizí jazyky, pro něž měl nadání, zvítězilo učitelství. Po úspěšném absolvování kurzu pro abiturienty středních škol při Státním učitelském ústavu v Brně se začala 1. září 1927 jeho učitelská služba, které zasvětil celý svůj život.

Nejdéle působil na obecné škole v Prosetíně, okres Boskovice (nyní Ždár nad Sázavou). Tato škola, na níž se stal i ředitelem, byla budována podle tehdy moderních pedagogických zásad, neboť vedle učeben v ní byly dílny, ateliér, malé školní hospodářství a dobře vybavené kabinety. Kulturní práce, ochotnické divadlo, tělesná výchova a sport – to byly hlavní směry Justova působení na občany v obci, zejména pak na mladé lidi. Z jejich středu si v roce 1938 vybral svou celoživotní družku Zdeňku.

Neméně aktivní byla i jeho práce v učitelských stavovských organizacích. Od roku 1933 byl předsedou okresní Učitelské jednoty, členem výboru Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě a místopředsedou odboru mladých učitelů. V těchto funkcích se osvědčil i jako řečník na různých setkáních a konferencích, schopný psát články do učitelských i pedagogických časopisů (Komenský, Věstník ÚSJU na Moravě, Školské reformy).

Jaroslav Just nemohl stát stranou ani při organizování domácího protifašistického odboje na Vysočině. Vzhledem k tomu, že se hlásil k Českobratrské církvi evangelické, nelze se divit, že spolu s místním evangelickým farářem Staňkem začali organizovat akce na podporu partyzánského hnutí, které se na Vysočině rozvíjelo již od roku 1943. Na sklonku války byl proto ve svém bytě zatčen gestapem, vyslýchán v Letovicích, převezzen do Kounicových kolejí v Brně a posléze deportován do koncentračního tábora v Mirošově v západních Čechách. Zařazení do skupiny spoluvězňů hlásících se ke komunistické ideologii, jejichž snaha pomoci mu překonat nejtěžší následky výslechnů, přivedly Jaroslava Justa do řad KSČ.

Po osvobození v roce 1945 byl Jaroslav Just jako vynikající učitel a obětavý pracovník učitelských organizací povolán do funkce okresního školního inspektora nejprve v okrese Nové Město na Moravě, pak v Tišnově, v okrese Zábřeh na Moravě a nakonec v Olomouci – městě, kde se stal zároveň i přednostou školského referátu Jednotného národního výboru.

Od roku 1946 externě vyučoval na Pedagogické fakultě UP a zastával i funkci ředitele Ústavu školní praxe. Současně zde vystudoval s výborným prospěchem pedagogiku a psychologii. V roce 1950 na této fakultě obhájil disertační práci na téma *Výchovné principy venkovské školy* a získal titul doktor pedagogiky.

Rok 1950 je pro něho jistým mezníkem, neboť by poprvé postaven před úkol budovat učiliště pro vzdělávání učitelů. Byl jmenován ředitelem nově zřízeného pedagogického gymnázia pro vzdělávání učitelů národních škol a učitelek mateřských škol. Tuto školu, přejmenovanou v roce 1953 na Fučíkovu pedagogickou školu, přeměnil postupně v prestižní olomouckou střední školu s neformálně fungující svazáckou samosprávou, bohatou zájmovou činností studentů, harmonickými vztahy v profesorském sboru a s učitelskými osobnostmi, jimiž proslula cvičná škola v Olomouci na Sokolské ulici. Kredit, který tím dr. Jaroslav Just získal nejen v olomouckém regionu, ale i v širším kontextu učitelského vzdělávání, jej zákonitě předurčil k nelehké a průkopnické práci při hledání nových cest. V červnu 1959 byl totiž pověřen ministrem školství a kultury funkcí ředitele vznikajícího Pedagogického institutu v Olomouci. V červnu 1960 byl jmenován docentem pro obor pedagogika a stal se členem Vědecké rady Univerzity Palackého. Svým členstvím v kolektivu pracovníků nově vzniklé katedry pedagogiky a psychologie značně podpořil její význam při hledání nového modelu vzdělávání učitelů na Pedagogickém institutu. Jeho osobnostní charisma a pedagogicko-organizační schopnosti způsobily, že se v roce 1962 stal předsedou komise pro pedagogické instituty při Státním výboru pro vysoké školy.

Pod jeho taktním a promyšleným vedením vzkvétalo na olomouckém Pedagogickém institutu neobyčejně čínorodé společenství studentů a učitelů prezentující se olomoucké veřejnosti studentskou dechovkou, velkým symfonickým orchestrem, pěveckým sborem a celou řadou studentských zájmových aktivit. Neúnavná práce se studenty, s jejichž představiteli dovedl docent Just trpělivě trávit dlouhé hodiny v plodných diskusích, snaha co nejrychleji zapojit studenty prvních ročníků do celoškolského studentského kolektivu prostřednictvím tzv. imatrikulačních soustředění realizovaných na turistické základně, která se dokonce jednou stala i místem několikadenního úvodního soustředění všech učitelů institutu – to vše neobyčejně přispívalo k utváření dobrých mezilidských vztahů.

V roce 1964 přešel Pedagogický institut do svazku Univerzity Palackého jako její Pedagogická fakulta, pro niž se specifickým rysem stala výchova učitelů schopných nejen vyučovat ve škole, ale i plnit vychovatelské funkce. Docent Just jako její děkan se stal členem Kolegia rektora UP.

Když byla v březnu 1965 ustavena v Olomouci odbočka Československé pedagogické společnosti, byl docent Just zvolen jejím předsedou, aby pak v roce 1967 jako hlavní redaktor pomáhal na svět prvním dvěma čísly jejího periodika *Pedagogická orientace*.

V září 1965 se docent Just ujal vedení katedry pedagogiky, do jejíž organizační struktury záhy patřil nejen kabinet mimoškolní výchovy, ale i kabinet národní školy a kabinet vyučovací techniky.

Docent Just byl zvolen děkanem i v prvních volbách akademických funkcionářů fakulty, které se konaly v červnu 1966. To ještě netušil, že závěr jeho tříletého volebního období bude ve znamení bouřlivých celospolečenských událostí, které zasáhnou i do jeho života. Nic nebylo platné, že na přelomu let 1967/68 obhájil ve veřejné vědecké rozpravě společenský význam svých vědeckých prací na téma *Problematika přípravy učitelů základní školy na pedagogických fakultách* a získal vědeckou hodnost kandidáta pedagogických věd. Ani Medaile Komenského, která mu byla udělena k jeho šedesátým narozeninám, a další státní vyznamenání jej neuchránily před horlivostí všeho schopných stoupenců konsolidace na Univerzitě Palackého – bohužel, dokonce i jeho blízkých spolupracovníků. V květnu 1969 byl sice ještě zvolen děkanem Pedagogické fakulty, vykonával však svoji funkci jen do konce září 1970. Zůstalo mu jen vedení katedry pedagogiky, na níž se spolupracovníky rozvinul široce koncipovaný výzkum učitelstva v okrese Šumperk. Po ztrátě členství v KSČ byl v březnu 1972 odvolán i z této funkce. Jako řadovému pracovníkovi mu bylo dovoleno setrvat na katedře pedagogiky jen do jeho pětadesátých narozenin. Studijní rok 1973/74 dokončil už jen jako externí pracovník.

Prameny

Kronika Pedagogického institutu v Olomouci.

Kronika Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

ŠIMOŇÁKOVÁ-JUSTOVÁ, A. *Život a dílo učitele Jaroslava Justa*. Diplomová práce. Vedoucí práce Doc. PhDr. Drahomíra Holoušová, CSc. Olomouc: Pedagogická fakulta UP, 1997.¹

Jiljí Špičák a Antonín Bůžek

Profesor Josef Cach (1923–2005)

Ve 20. století se druhým velkým syntetikem dějin výchovy, vzdělávání a školství po Otakaru Kádnerovi stal v českých zemích bezesporu Josef Cach, přední český historik pedagogiky a školství, vědec, badatel a pedagog evropského formátu, jehož úctyhodné dílo čítá 31 monografických prací a více než 250 odborných a vědeckých pojednání a studií.

Narodil se dne 22. června 1923 v Žarnovici na Slovensku jako syn hajného a vzhledem k složitým sociálním podmínkám rodiny byl časem poslán na výchovu k dědečkovi do Budislavi u Litomyšle. Po absolvování piaristického gymnázia v Litomyšli (1934–1942), totálním nasazení a studiu Filozofické a Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze zahájil roční

¹ Autorka výše uvedené diplomové práce je vnučkou Jaroslava Justa.

učitelskou praxi (1948) a rok poté se stal asistentem prof. O. Chlupa. Zde se plně rozvíjel jeho zájem o dějiny výchovy v období francouzského osvícenství a o vývoj učitelského vzdělávání a drobnými studii si připravoval syntetické pohledy na pojetí vývoje československé pedagogiky na pozadí zahraničních vlivů. Počátkem 60. let vedl Pedagogický institut v Pardubicích, odkud přešel na ministerstvo školství a kultury jako vedoucí oddělení přípravy učitelů. Kvůli ideologické roztržce s tehdejším ministrem školství Čestmírem Císařem bylo jeho profesorské řízení zastaveno na celých 25 let. Nejplodnější dobu strávil prof. Cach na katedře pedagogiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (1966–1999), kde výrazně ovlivnil řadu doktorandů a svých následovníků a pokračovatelů svého díla. V průběhu 90. let začal spolupracovat také s nově vznikající Univerzitou v Pardubicích, kde publikoval své poslední monografické práce a přednášel o dějinách sociální pedagogiky.

K jeho nejvýznamnějším pracím se dosud řadí základní Učebnice dějin školství a pedagogiky (1956, 1981, německy 1988), na které navazovala řada skript kolektivu autorů pod Cachovým vedením na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (1988–1996), dále jeho práce v edici SPN *Z dějin pedagogiky* (J. J. Rousseau, G. A. Lindner, O. Kádner, T. G. Masaryk), na kterou v 90. letech navázaly monografie o významných tvůrčích koncepcích českého pedagogického myšlení (G. A. Lindner, F. Čáda, F. Drtina a nedokončená práce o F. Krejčím) a řada metodologicky cenných prací o roli a funkci dějin pedagogiky a školství a přístupů k nim (zejména pardubické práce 1996, 1999, 2002). Dodnes pozoruhodná a ceněná jsou jeho četná vystoupení na domácích i zahraničních kmenologických a historicko-pedagogických konferencích (Přerov, Uherský Brod, Dráždany, Berlín, Budapešť nebo Lodž). Profesor Cach vyrostl díky své neúnavné činnosti a rozhledu v oblasti společenských věd v nepřehlédnutelného specialistu evropského formátu.

Několik generací studentů a kolegů vděčně vzpomíná na nezapomenutelné odborné exkurze a výlety, které s velikou péčí organizoval a uskutečňoval. Až do posledních chvil svého bohatého života prof. Cach v Pardubicích stále vymýšlel nové a nové projekty, které by bylo potřebné zpracovat z hlediska celoevropských dějin výchovy a vzdělávání.

Karel Rýdl

Profesor Vladimír Jůva (1925–2005)

Není tomu tak dávno, co opustil naše řady významný pracovník na poli

pedagogické vědy a odešel také spoluzakladatel Československé (České) pedagogické společnosti, která v roce 2004 slavila 40. výročí svého vzniku.

Představme si tuto osobnost alespoň stručně v několika datech a v osobních vzpomínkách.

Profesor Vladimír Jůva se narodil 14. prosince 1925 v Brně. Po absolvování gymnázia studoval na Filozofické fakultě MU v letech 1945–50 filozofii, historii, muzikologii, psychologii a pedagogiku. Po ukončení vysokoškolských studií nastoupil na místo středoškolského profesora na pedagogické gymnázium v Kroměříži. Současně s první pedagogickou praxí ho zájem o estetickou oblast přivedl na brněnskou konzervatoř, kde složil v roce 1951 státní zkoušku ze hry na housle a později státní zkoušku v sólovém zpěvu (1955). Po čtyřletém působení na pedagogickém gymnáziu začal pracovat od roku 1954 v nově zřízeném Výzkumném ústavu pedagogickém v Brně a odtud v roce 1957 přešel na Filozofickou fakultu UJEP do Psychologického ústavu na oddělení pedagogiky a zajišťoval přednášky z pedagogiky pro posluchače fakulty. Od této doby se začíná profilovat jako vědec a začíná jeho vědecká dráha. V roce 1962 obhájil kandidátskou práci, rok poté byl jmenován docentem. Tento vědecký růst ho vyzvedl do funkce proděkana, a to mu umožnilo usilovat o obnovení samostatné katedry pedagogiky. Toto úsilí bylo korunováno úspěchem již v roce 1963. Katedra pedagogiky se postupně personálně rozšiřovala a materiálně vybavovala. Díky tomu, že Vladimír Jůva dosáhl v roce 1968 profesury, katedra postupně znovu získávala dobré jméno a uznání nejen ve fakultní veřejnosti, ale získávala uznání a ocenění celorepublikové. Profesoru Jůvovi se podařilo obnovit dobrou pedagogickou pozici, navazovat na prvorepublikovou linii a pokračovat v tradici brněnské školy, kterou budovali O. Chlup, J. Uher, S. Velinský a J. Dvořáček.

Podívejme se stručně na jeho publikační činnost. Během doby, kdy byl ve funkci vedoucího katedry (1963–1989), uveřejnil 15 knižních monografií, 50 vysokoškolských skript, 150 studií v řadě časopisů a sborníků. Výsledky své vědecké práce prezentoval rovněž na konferencích domácích i zahraničních. Jeho vědecký zájem měl široký záběr. Zaměřoval se na obecnou pedagogiku, dějiny pedagogiky, srovnávací pedagogiku, na teorii výchovy, na pedagogiku dospělých a pedagogiku vysokoškolskou. Díky své vědecké činnosti se stal uznávaným odborníkem nejen na svém pracovišti, ale i na jiných pedagogických pracovištích (na filozofických a pedagogických fakultách), která jeho kvalit hojně využívala.

Již jsme uvedli, že profesor Jůva participoval na činnosti Československé pedagogické společnosti. Hned po jejím založení byl předsedou brněnské pobočky a současně členem hlavního výboru. Ve funkci předsedy pracoval dvě funkční období (1964–68). Od roku 1968–70 byl pak pouze členem hlavního výboru, tutéž pozici zaujímal také v letech 1981–90. V této periodě byl

pověřen hlavním výborem předsednictvím sekce dějin a srovnávací pedagogiky. Od 90. let až do svého úmrtí byl členem brněnské pobočky a přispíval do Pedagogické orientace, časopisu ČPdS.

Profesor Jůva byl člověkem řádu, vyznačavem systémem, byl člověkem cílevědomým, houževnatým, pracovitým, obětavým, ochotným poradit a pomoci každému, kdo se na něho obrátil a kdo jeho pomoc potřeboval. Měl zkrátka a dobře pedagogický systém „pod kůží“

Zdenka Veselá

Docent Libor Pecha (1926–2002)

Docent PhDr. Libor Pecha, CSc., jeden z nejvýznamnějších makarenkologů, se narodil dne 11. dubna 1926 v Brně. Toto moravské město dalo (podle jeho slov) svému rodákovi krásné okolí plné přírody, dobré lidi jako přátele a také lidskou orientaci na Moravany. Vysokoškolská studia absolvoval na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, kde byl mj. i žákem I. A. Bláhy, se zaměřením na filozofii a ruský jazyk. Jako člověk spíše praktického zaměření se chytil toho nejpraktičtějšího, co mu filozofie nabízela, tj. pedagogiky. Pedagogiku teoreticky studoval jako výsek celé filozofie. Připomeňme později vydané *Biografické činitele tvořivé pedagogické osobnosti* (Praha: SPN, 1985). U významného vysokoškolského učitele Otokara Chlupa dělal doktorát z filozofie. V disertaci využil znalosti ruštiny v titulu Pedagogický odkaz A. S. Makarenka ve světle sovětské pedagogiky. Brno mu bylo i místem jeho profesní vědecké dráhy v době, kdy pracoval ve Výzkumném ústavu pedagogiky (v letech 1955 až 1958). Tam jsou jeho počátky na dlouhé badatelské cestě k Makarenkovi, doložené jeho první monografií *Makarenko a současná kolektivní výchova* (Praha: SPN, 1968), kterou po dobových peripetiích obhájil roku 1980 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy jako habilitační spis. Podle profesora Götze Hilliga (se kterým Libora Pechu pojilo i osobní přátelství), vedoucího Makarenko-referátu jako součásti Výzkumného pracoviště srovnávací vědy při Filipově univerzitě v Marburgu nad Lahnou (SRN), byl Libor Pecha prvním zahraničním vědcem, který nejenom znal prostředí kolem Makarenka, ale také pracoval s archivními materiály. Výsledky jeho vědecké aktivity směřující k Makarenkovi, který celým svým postojem zaujal L. Pechu, budou připomínat následovníkům i další tituly: *A. S. Makarenko pedagog – spisovatel – člověk* (Praha: SPN, 1988) a jako výsledek třiceti let pramenného bádání práce o Makarenkovi, kterou dokončil již v důchodu – *Krutá poema. Makarenko – jak ho neznáme* (Brno: Doplněk, 1999). Jde o publikaci

zabývající se detabuizovaným Makarenkem a jeho životem, na které Libor Pecha překladatelsky spolupracoval s Andrejem Pavlovem. V únoru 2002 společně dokončili překlad Kruté poemy, která bude vydána pod záštitou mezinárodní makarenkologické společnosti v Rusku a na Ukrajině. Libor Pecha uvažoval o dalším literárním zpracování Makarenkovy objevitelské cesty v jeden autonomní autorský celek. Významným počinem, byl také jeho podíl na ustanovení Mezinárodní makarenkovské asociace na konferenci v září 1991 v Poltavě. Žel v roce 2002 již nemoc a smrt nedopřály docentu Pechovi zúčastnit se poltavského rokování.

Do kraje, kterému vévodí starobylá Olomouc, se dostal, když se ucházel o učitelské místo a kde působil jistou dobu v pohraničí jako středoškolský učitel. Od září 1959 do září 1991 působil na katedře pedagogiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, kterou deset let vedl a kde přednášel teorii výchovy. Napsal řadu skript a dalších odborných publikací. A tak i nedílnou součástí témat k teorii školní a mimoškolní výchovy byla osobnost A. S. Makarenka, jehož pedagogika je vlastně pedagogikou mimoškolní. Pokud jde o prvky Makarenkova výchovného stylu, které mohou i v současnosti přispívat k výchově demokratického člověka, sám L. Pecha zdůrazňoval, že je to samospráva jako výchova k demokracii. I v důchodu měl zájem o dění ve společnosti, jakož i v pedagogice. Měl zájem o setkávání se studenty na výběrových seminářích i v neformálních diskusích, vedl i konzultoval některé diplomové i dizertační práce.

Docent Libor Pecha se aktivně podílel na organizaci a životě Československé (České) pedagogické společnosti, byl členem jejího hlavního výboru, předsedou a posléze členem výboru olomoucké pobočky.

Libor Pecha byl mimořádným člověkem. Zabýval se též psychologií a psychografologií, střílel z luku, sjížděl horské řeky na kanoi, miloval přírodu a zvláště lesy a hory. Znal odborné názvy živočichů a rostlin své vlasti nejen v češtině, ale také v latině, němčině a ruštině. Vydal monografii o woodcraftu, koncepci, která ovlivnila od mládí (prostřednictvím E. T. Setona) jeho další život (mezi woodcraftery byl znám jako Norek samotář), která sama je výchovným systémem (*Woodcraft Lesní moudrost a Lesní bratrstvo*, Olomouc: Votobia, 1999, s ilustracemi Radka Orla) a posmrtně *Cora moje stříbrná vlčíčka* (Olomouc: Votobia, 2002), kterou vlastnoručně ilustroval.

Libor Pecha měl významnou lidskou vlastnost (jak vhodně postihl Andrej Pavlov) – žít život v mezích svého zdravotního stavu. Zvláště v posledním období života pociťoval tělo spíše jako přítěž, objektivní překážku, na kterou se občas dokázal i rozzlobit, pokud ho příliš brzdilo v jeho rozletu.

Profesor Vlastimil Pařízek (1930–2002)

Český pedagog prof. PhDr. Vlastimil Pařízek, DrSc., se narodil 18. června 1930 v Brně. V letech 1949–1954 studoval na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze pedagogiku a psychologii. Vědeckou aspiranturu absolvoval pod vedením akademika Otokara Chlupa v Pedagogickém ústavu J. Á. Komenského Československé akademie věd. Tematikou a metodikou své kandidátské dizertace *Vytváření a osvojování mluvnických dovedností na národní škole* se začlenil do tehdy aktuální linie didaktického výzkumu výukových procesů v mateřském jazyce a ve společenskovědních a přírodovědných předmětech na základních školách. Jako vědecký pracovník PÚ JAK ČSAV v letech 1958–1964 byl členem skupiny pracovníků, kteří se zabývali výzkumem základního učiva v mateřském jazyce.

Po vzniku Univerzity 17. listopadu, jejímž posláním bylo poskytovat vysokoškolské vzdělání zahraničním studentům, přechází v roce 1964 na katedru pedagogiky této nové instituce. Později zde vykonává i funkci děkana Fakulty společenských věd. V souvislosti s přednáškami pro studenty z rozvojových zemí se jeho odborný zájem rozšiřuje i do oblasti srovnávacího studia vzdělávacích soustav a jejich sociálně ekonomické podmíněnosti. Vyvrcholením této nové linie jeho práce je monografie *Pedagogické problémy vzdělávacích soustav: Srovnávací studie* (1967).

Koncem šedesátých let se začleňuje mezi ty české a slovenské pedagogy, kteří usilují o překonání jednostranné orientace na sovětskou pedagogiku, což se projevilo například jeho účastí na zpracování první české poválečné vysokoškolské učebnice pedagogiky (Chlup, O., Kopecký, J. (ed.). *Pedagogika: Učební text pro vysoké školy*. Praha: SPN, 1967) nebo aktivitami v rámci nově konstituované Československé pedagogické společnosti při ČSAV.

Po zrušení Univerzity 17. listopadu přechází v roce 1974 na katedru pedagogiky Vysoké školy ekonomické, kde působí až do roku 1990. V závěru osmdesátých let se utváří třetí linie jeho badatelské práce. V tomto období se orientuje na výzkum učitelské profese z hlediska profesiografie a psychologie práce. Výsledky publikuje v knize *Učitel a jeho povolání* (1988) a později v práci obracející se k širší učitelské veřejnosti, která nese název *Učitel v nezvyklé školní situaci* (1990). Spolu s profesorem Polišenským vydává také historicko-pedagogickou práci *Jan Ámos Komenský a jeho odkaz dnešku* (1987).

V roce 1990 je přijat na Pedagogickou fakultu UK v Praze a jmenován vedoucím nově konstituované katedry obecné pedagogiky. V témže roce vydává práci *Obecná pedagogika*, která shrnuje poznatky o roli vzdělání v eko-

nomickém, sociálním a vědeckém vývoji (v roce 1996 navazuje na tuto práci publikace *Základy obecné pedagogiky*). Počátkem devadesátých let vstupuje do diskusí o transformaci českého školství. V roce 1992 zveřejňuje spolu s J. Solfronkem *Doporučení nezávislé pracovní skupiny pro zpracování školského programu*. Další prací s podobným zaměřením je studie *Perspektivní varianty vzdělávací politiky* (1993). Vystupuje rovněž v zahraničí a na mezinárodních konferencích s referáty o českých vzdělávacích reformách.

Po úmrtí profesora Singuleho byl pověřen přípravou a organizačním řízením VIII. světového kongresu srovnávací pedagogiky *Výchova, demokracie a rozvoj* svolaného Světovou radou společností pro srovnávací pedagogiku (WCCES) do Prahy ve dnech 8.–12. června 1992 s tematikou dotýkající se i demokratických proměn českého školství.

Na sklonku svého života se věnoval problematice autority, kterou zpracovával například ve studiích *Autorita ve společnosti a ve výchově* (1998) či *Autorita školy jako instituce* (1999). Toto zaměření je možné považovat za počátek čtvrté, bohužel nedokončené, linie jeho vědecké práce.

Posledními pracemi, které lze považovat za jeho pedagogické krédo, jsou monografie *Jak naučit žáky myslet* (2000) a studie *Perspektivy vzdělávání* (2000). Těsně před svou smrtí otevřel diskusním příspěvkem *Pedagogické zákony* (Pedagogická orientace 2001, č. 4, s. 2–9) dosud opomíjenou otázku pedagogických zákonů.

Vedle významného odborného díla z oblasti obecné a srovnávací pedagogiky, didaktiky a pedeutologie zůstává Vlastimil Pařízek v paměti svých kolegů jako hluboce lidská osobnost, kterou zdobila moudrost a s ní spojená skromnost, a to jak v soukromém životě, tak jako vysokoškolského učitele.

Stanislav Bendl